

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ (2023/2024-43)

25 NİSAN DÜNYA SITMA GÜNÜ (2024)

Sıtma nasıl bir hastalıktır?^{1,2}

Sıtma; Plasmodium adı verilen bir parazitin sebep olduğu, ateşli bir hastalıktır. **Parazit**, dişi anofel sivrisineklerin ısırıkları yoluyla insanlara bulaşır. Sivrisinek sokması dışında; kan transfüzyonu, organ transplantasyonu, greftler ve kontamine enjektör veya iğnelerin kullanılması ile de sıtma bulaşabilir. Sıtma ile enfekte anneden, doğmamış çocuğa geçmesi ile de hastalık görülmesi mümkündür.

Ilıman iklimlerde nadir olan sıtma; tropikal ve subtropikal bölgelerde daha sık rastlanan bir hastalık olup gelişmiş ülkelerde dahi, açık ve bakımsız su alanları nedeniyle halk sağlığını tehdit edebilen ancak uygun çevre sağlığı önlemleri ile korunmanın mümkün olduğu, tedavi edilebilir bir hastalıktır.

Sıtmanın en sık görülen erken belirtileri; ateş, baş ağrısı ve titremedir. Şikayetler genellikle sivrisineğin ısırmasından 10-15 gün sonra başlar fakat bu süre bir yıla kadar uzayabilmektedir. Bazı sıtma türleri insanlarda ciddi hastalıklara ve ölüme neden olabilmektedir. Ateşli bir hastalık olan sıtmada titreme, baş ağrısı, mide bulantısı, kas ağrısı, kusma, yorgunluk, terleme, karın ağrısı, öksürük atakları benzeri belirtilerin çoğu eş zamanlı olarak ortaya çıkmaktadır.

Parazit dolu kan hücreleri küçük damarları tıkararak beyinde şişme veya hasara yol açabilmekte; nöbet ve komaya sebebiyet verebilmektedir (serebral sıtma). Daha sık olarak nefes darlığı, böbrek ve karaciğer fonksiyon bozuklukları ve kansızlığa neden olabilmektedir. Sıtma ile mücadelede yaygın kullanılan ilaçlar nedeniyle kişilerde kan şekerinde düşme yaşanabilmektedir. Şiddetli kansızlık, solunum sıkıntısı, serebral sıtma görülmesi enfeksiyonun şiddetli olduğunu ve yakın izlem gerektiğine işaret etmektedir. ^{1,2}

Sıtma en çok hangi bölgelerde görülür ve kimler sıtma açısından risk altındadır? ^{3,4}

Sıtma vakalarının ve ölümlerin yaklaşık %95'i Afrika'da görülmektedir.

Afrika'da sıtmadan ölümlerin %80'i beş yaş altı çocuklarda gerçekleşmektedir.

Sıtmaya karşı en büyük risk altında olan gruplar:

- 5 yaş altı çocuklar
- Hamileler
- Sağlık sistemine erişimi kısıtlı olanlar
- Mülteciler ve göçmenlerdir.

Belirtileri olan kişilerde yaşanan yerin özellikleri ve kişinin tıbbi geçmişi gözden geçirilir, fizik muayene yol gösterici olsa da mutlak tanı için kan testleri yapılması gereklidir. Sıtma tanısının yanı sıra hastalığın vücut sistemleri üzerindeki farklı etkilerinin değerlendirilmesi açısından da kan testleri yol gösterici

¹ World Health Organization, Malaria [İnternet] <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/malaria>

Erişim:22.04.2024

² Centers for Disease Control and Prevention, Malaria, [İnternet] <https://www.cdc.gov/malaria/about/disease.html>

Erişim:22.04.2024

³ World Health Organization, Malaria [İnternet] <https://www.who.int/campaigns/world-malaria-day/2024/who-is-at-risk>

Erişim:22.04.2024

⁴ Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, Sıtma , [İnternet] <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/zoontik-ve-vektorel-hastaliklar/sitma.html>

Erişim:22.04.2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ (2023/2024-43)

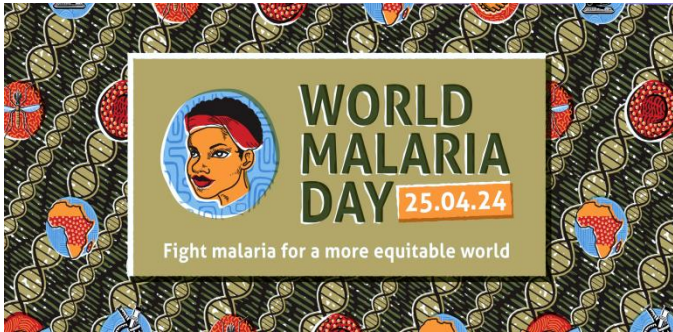
olacaktır. Tanı alan hastalarda paraziti öldürmeye yönelik reçeteli ilaçlar kullanılır iken; hastanın yaşı, hamilelik durumu, sıtma parazitinin türü, tanı anında hastalığın ciddiyetine göre; kullanılan ilacın türü ve tedavi süresi fark edebilmektedir.

Türkiye’de sıtma vakalarının durumu nedir?^{4,6}

Türkiye için son yıllara ait resmi sıtma vaka sayısına erişilememiştir. En son bildirilmiş olan sıtma vaka sayısına ait veri 2020 yılına aittir. Dünya Sıtma Raporu 2023’e göre; Türkiye’de 2020 yılında 135 mikroskopi pozitifliği ile tanısı doğrulanmış sıtma vakası vardır ve 133 tanesinin yurtdışı kaynaklı olduğu belirtilmiştir. Yurtdışı kaynaklı vakaların çoğu, sıtmanın endemik olduğu Sudan, Nijerya, Ekvator Ginesi, Uganda, Gabon gibi Afrika ülkelerindedir. Bu nedenle sıtma endemik bölgeden dönen veya daha öncesinde bu bölgelerde bulunmuş olan ateşli veya ateş hikayesi olan kişilerde, önleyici ilaç kullanmış olsa dahi sıtmadan şüphelenilmelidir.

Dünya Sıtma Günü nedir ve Dünya Sağlık Örgütü’nün Sıtmanın Sonlandırılmasına Yönelik Hedefleri Nelerdir?

Dünya Sağlık Örgütü, 25 Nisan’ı dünya çapında sıtmaya karşı verilen mücadeleye dikkat çekmek amacıyla *Dünya Sıtma Günü* olarak ilan etmiştir.⁵ Hastalıktan korunma ve mücadele konusundaki farkındalığın artırılması açısından Dünya Sağlık Örgütü her yıl bir tema belirlemektedir. Dünya Sıtma Raporu 2023’te sıtma ile mücadelenin yavaşladığına vurgu yapılmaktadır.⁶ Dünya Sağlık Örgütü tarafından “*Dünya Sıtma Günü*” 2024 yılı teması bu nedenle “**Daha adil bir dünya için sıtmayla mücadeleyi hızlandırıyoruz**” olarak belirlenmiştir.⁷

**25 Nisan 2024 Dünya Sıtma Günü:
Daha Adil Bir Dünya İçin Sıtmayla
Mücadele Et!⁸**

Dünya Sağlık Örgütü; 2030 yılına kadar ülkeler için eşitlik odaklı, cinsiyete duyarlı, insan haklarına saygılı yaklaşım ile:

- *Yeni sıtma vakası görülmesi ve sıtmadan ölümlerin %90 azaltılması,*
- *En az 30 ülkede sıtmanın ortadan tümüyle kaldırılması,*
- *Sıtmanın şu an görülmediği ülkelerde sıtma görülmesinin engellenmesi,*
- *Özellikle dezavantajlı; ayrımcılık ve dışlanma yaşayan kişiler için nitelikli sağlık hizmetine erişimde eşitlik sağlanmasını hedeflemiştir.⁹*

⁵ World Health Organization, Malaria [İnternet] <https://www.who.int/campaigns/world-malaria-day> Erişim:22.04.2024

⁶ World malaria report 2023. Geneva: World Health Organization; 2023. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO.

⁷ Türkiye Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Uzmanlık Derneği, Sıtma, [İnternet] <https://www.ekmud.org.tr/haber/8-25-nisan-dunya-sitma-gunu> Erişim:22.04.2024

⁸ Target Malaria, [İnternet] <https://targetmalaria.org/latest/blog/approaching-world-malaria-day-2024/> Erişim:22.04.2024

⁹ World Health Organization, Malaria [İnternet] <https://www.who.int/campaigns/world-malaria-day/2024/what-are-we-doing> Erişim:22.04.2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ (2023/2024-43)

SITMADAN NASIL KORUNMALI?¹⁰

- Su birikintileri, bataklık gibi sivrisinek üreme alanları yok edilmeli,
- Konaklamak ve dinlenmek için kapalı veya sinekliği olan yerlerde kalınmalı,
- Kapı ve pencerelere, içeriye sivrisinek girişini engelleyecek tel takılmalı,
- Gece yatarken cibinlik kullanılmalı,
- Kol ve bacakları örten kıyafetler tercih edilmeli,
- Vücudun açık bölgelerine sivrisinek kovucu sürülmeli,
- Hamile ve çocukların onaylanmış sivrisinek kovucuları kullanma talimatı doğrultusunda kullanması sağlanmalı,
- Sinek kovucular kullanılırken cilt kesiklerine uygulanmamalı,
- Güneş koruyucu kullanılacak ise önce güneş koruyucu sürülüp, sinek kovucu sonrasında uygulamalı,
- Sıtmanın sık görüldüğü bölgeye seyahat edenler; hekim önerisine uygun doz ve süre ile sıtmadan koruyucu ilaç kullanmalı,
- Sıtma paraziti taşıyan kişiler tedavi edilmeli,
- Sıtmanın sık görüldüğü orta-yüksek risk bölgelerinde 5 yaş altı çocuklara sıtma aşısı yapılmalıdır.¹¹

Sıtma hastalık riski yüksek bölgelere seyahat öncesinde T.C. Sağlık Bakanlığı Türkiye Hudut ve Sahiller Genel Müdürlüğü Seyahat Sağlığı Danışma Hattı 444 77 34 ile iletişime geçerek danışmanlık alınmalıdır.¹²

Risk bölgelerine seyahat sonrası ateş, baş ağrısı, yorgunluk, karında rahatsızlık hissi, kas ve eklem ağrısı şikayetleri olması durumunda, koruyucu ilaç kullanılmışsa dahi, en kısa sürede hekime başvurulmalıdır.

**25 Nisan 2024 Dünya Sıtma Günü:
Daha Adil Bir Dünya İçin Sıtmayla Mücadele Et!¹³**

¹⁰ Centers for Disease Control and Prevention, Malaria, [İnternet]

https://www.cdc.gov/malaria/about/preventing_malaria.html Erişim:22.04.2024

¹¹ World Health Organization, Malaria vaccines [İnternet] <https://www.who.int/news-room/questions-and-answers/item/q-a-on-rt-s-malaria-vaccine> Erişim:22.04.2024

¹² Türkiye Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü, Sıtma [İnternet]

<https://www.seyahatsagligi.gov.tr/site/HastalikDetay/Sıtma> Erişim:22.04.2024

¹³ Target Malaria, [İnternet] <https://targetmalaria.org/latest/blog/approaching-world-malaria-day-2024/> Erişim:22.04.2024